

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Vətəndaş cəmiyyəti, hüquqi dövlət quruculuğu

Bu gün istənilən ölkənin sosial-iqtisadi tərəqqisinin uğuru vətəndaş cəmiyyətinin mövcudluğundan da birbaşa asılıdır. Hər halda, bunun əyani nümunəsini Azərbaycanın timsalında görmək olar. Ölkəmizdə vətəndaş cəmiyyətinin sürətli inkişafı nəticə etibarlı ilə Azərbaycanın iqtisadi tərəqqisinin daha yüksək göstəricilərlə ifadə olunmasının əsas səbəblərindən biridir.

Bu mənada təsadüfi deyil ki, Azərbaycanın inkişafı sürətləndikcə, vətəndaş cəmiyyətinin yüksəlişi də buna paralel şəkildə gedir.

Vətəndaş cəmiyyəti inkişaf üçün güclü hərəkətverici qüvvədir

Təbii ki, ölkəmizin və vətəndaş cəmiyyətinin inkişafının paralel getməsində qanunauyğunluq var. Məsələ burasındadır ki, istənilən ölkədə cəmiyyətin mürəkkəb quruluşu, inkişafın dinamikası, sosial bərabərsizlik müxtəlif iqtisadi maraqların daşıyıcısı kimi çıxış edən fərqli təbəqələrinin mövcudluğunu müəyyən edir. İstənilən cəmiyyətdə bir çox iqtisadi kateqoriyalar arasında məhsuldar qüvvələrin, iqtisadi və digər münasibətlərin, eləcə də idarəetmənin bütün səviyyələrində inkişaf üçün güclü hərəkətverici qüvvə kimi çıxış edən iqtisadi maraqlar xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

İqtisadi maraqlar nəzərə alınmadan heç bir aktual sosial-iqtisadi problemləri həll etmək mümkün deyil. Şəxsi mülkiyyət institutunun yaradılması fərdin iqtisadi müstəqilliyinin, bütün təsərrüfat subyektlərinin iqtisadi maraqlarının təhlükəsizliyinin və sabit şəkildə həyata keçirilməsinin əsasına çevrilir. Hər bir fərd, sosial qrup və cəmiyyət öz iqtisadi maraqlarının daşıyıcısıdır. Şəxsiyyətin iqtisadi maraqları öz məcmusunda unikaldir, baxmayaraq ki, fərdlərin bəzi maraqlarının təbiətə kifayət qədər yaxın olduğunu iddia etmək olar. Bir tərəfdən, ictimai iqtisadi maraqlar fərdi maraqlar tərəfindən formalaşır. Digər tə-

rəfdən, cəmiyyətin iqtisadi maraqları formalaşır, bu da fərdi maraqları istiqamətləndirir. Bu maraqlar sistemində dövlət vətəndaşların və cəmiyyətin inkişafı üçün ən yaxşı şəraiti təmin edən tərəfdir. Ümumi maraqlara əsaslanaraq, əvvəllər uzlaşmayan şəxsi və qrup maraqları arasında ortaq məxrəc tapmaq dövlət sayəsində mümkün olur. Amma dövlətdən asılı olmayaraq, hər hansı bir fərd, hər hansı bir qrup sosial bütövün bir hissəsidir, onların mövqeləri ümumi maraqla təmsil olunur. Bu səbəbdən hər şeydən əvvəl, onlar bu sosial bütövlüyün qorunub saxlanması maraqlıdırlar, bundan kənarında mövcudluqları qeyri-mümkündür. Bu fonda məhz vətəndaş cəmiyyəti fərdi ehtiyacların və məqsədlərin təmin olunması ilə dövlətin siyasi strukturları tərəfindən davranışın müəyyən edilməsi arasında güzeştə getmək zərurətindən yaranır. O, fərdlərin və qrupların spesifik, ümumi qəbul edilmiş və konstitusiyaya ilə rəsmiləşdirilmiş maraqlarının, cəmiyyət və onun əxlaqi-normativ sistemi ilə, dövlətlə isə öz siyasətinin bütün formaları ilə qarşılıqlı əlaqəsinin tənzimləyicisidir.

Şəxsi maraqların müdafiəsində də vətəndaş cəmiyyəti müstəsna rol oynayır

Fərdi və sosial qruplara münasibətdə vətəndaş cəmiyyəti özünüidentifikasiya, müdafiə, leqallaşdırma, xarici təmsilçilik, genişlənmə, lobbicilik və sosial institutlaşma funksiyalarını yerinə yetirir. Bundan əlavə, vətəndaş cəmiyyəti real

Sosial-iqtisadi tərəqqiyə vətəndaş cəmiyyəti əvəzedilməz töhfələr verir

demokratiyanı təmin edən və bütün vətəndaşların mənafeyini qoruyan yeganə mexanizmdir. Cəmiyyət insanların birgə həyatı nəticəsində formalaşan sosial və iqtisadi əlaqələrin, norma və institutların ayrılmaz, sabit sistemidir.

Cəmiyyətdə insanların fəaliyyətini əlaqələndirən, əməkdaşlığa sövq edən müəyyən mexanizm var. İqtisadiyyat elmi nöqtəyi-nəzərdən bu, bazarın özünəməxsus institutları ilə əlaqələndirilməsi mexanizmdir. Qurumlar dedikdə, müvafiq hüquq və vəzifələrə malik olan subyektlərin mövqeyini müəyyən edən ictimai qaydalar sistemi nəzərdə tutulur. Vətəndaş cəmiyyəti institutları hakimiyyətə təsir və hakimiyyət orqanlarına nəzarət yolu ilə hər kəsin şəxsi maraqlarının müdafiəsini təmin edir. Bu, vətəndaş cəmiyyətinin funksiyasıdır. Vətəndaş cəmiyyəti dövlətlə eyni deyil. Dövlət vətəndaş cəmiyyətinə xidmət etməyə çağırır-

lır, çünki dövlət institutlarını formalaşdırır və saxlayan cəmiyyətdir və buna görə də onların fəaliyyətinə rəhbərlik, nəzarət etmək hüququna malikdir. Qeyd etmək lazımdır ki, vətəndaş cəmiyyətinin və onun institutlarının inkişaf dərəcəsi aşağıdakı kimi problemlərin həllini müəyyən edir: dövlət hakimiyyəti institutlarında korrupsiyanın və digər neqativ təzahürlərin aradan qaldırılması; dövlət aparatının və dövlət institutlarının cəmiyyət qarşısında məsuliyyətinin artırılması; ölkə əhalisinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi; terrorizmə qarşı effektiv mübarizə və qloballaşmanın ölkə üçün mənfəi nəticələrinin aradan qaldırılması. Təbii ki, bu ən mühüm milli maraqların siyahısı onların bütün spektri ilə məhdudlaşmır. Vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişafı, onların yeni siyasi və iqtisadi rol və əhəmiyyət kəsb etməsi XXI əsrin birinci onilliyindən etibarən özünü daha qabarıq

bürüzə verir. Bu, artıq aparıcı global inkişaf tendensiyasına çevrilib. Bu gün xaricdə vətəndaş cəmiyyəti institutları tədricən dövlət institutlarını əvəz edir. Bu, həm cəmiyyətin idarə olunmasının səmərəliliyinin artmasına, həm də iqtisadi effektivliyə təsir göstərir. Eyni zamanda, qloballaşmanın liderləri olan inkişaf etmiş ölkələrin iqtisadiyyatına və sosial həyatına onların təsiri çox böyükdür. Orada vətəndaş cəmiyyəti institutları, ilk növbədə yerli özünüidarəetmə orqanları inkişaf üçün böyük resursdur. Bundan əlavə, millətin elmi, mədəni və təhsil potensialının həyata keçirilməsində vətəndaş cəmiyyətinin fəal köməyi özünü daha qabarıq bürüzə verir. Azərbaycan da məhz bu təcrübədən yararlanır.

Ölkəmizdə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının yaradılmasının stimullaşdırılması da buradan qaynaqlanır. Nəzərə alınır ki, özəl və dövlət sektorları arasında müxtəlif qarşılıqlı əlaqə institutlarının yaradılması prosesi obyektiv olaraq müasir iqtisadi sistemlərin inkişafı meylləri ilə müəyyən edilir. Dünya təcrübəsinin göstərdiyi kimi, bu qurumlar cəmiyyətin fəaliyyətinin və həyat təminatının səmərəliliyini artırmağa, bir çox iqtisadi və sosial problemləri həll etməyə imkan yaradır, biznes və dövlət orqanları arasında risklərin məqsədəuyğun bölüşdürülməsinə töhfə verir. Bu təcrübənin ölkəmizdə tətbiqi Azərbaycanın inkişafını daha dinamik hala gətirir.

Tahir TAĞIYEV

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyilə çap olunur.